

Aleksandra Lubczyńska

Instytut Dziennikarstwa i Informacji
Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach
Kielce, Polska

Digitalizacja i upowszechnianie wirtualne zbiorów jako forma popularyzacji dziedzictwa kulturowego na przykładzie działalności Biblioteki Uniwersyteckiej w Kielcach

Jednym z podstawowych obowiązków każdego państwa jest ochrona jego dziedzictwa kulturowego. Problematyka z tym związana ma także swoje odzwierciedlenie w systemie prawnym Unii Europejskiej. Jest to odzwierciedlone nie tylko w systemach prawnych poszczególnych państw, ale także – szerzej – w systemie prawa europejskiego.

Pierwszym dokumentem, w którym zwrócono uwagę na zagadnienia polityki kulturalnej w Europie był Traktat Ustanawiający Wspólnotę Europejską (1993). Artykuł 151 Traktatu stanowił, że obowiązkiem Wspólnoty Europejskiej jest przyczynianie się do rozkwitu kultur państw członkowskich, z poszanowaniem ich różnorodności narodowej i regionalnej, z równoczesnym podkreśleniem znaczenia wspólnego dziedzictwa kulturowego. Polityka kulturalna Wspólnoty Europejskiej – a obecnie Unii Europejskiej – traktuje kulturę jako obszar suwerenności poszczególnych państw członkowskich i nie jest jej celem dążenie do ujednoczenia kulturalnego, ani do wprowadzenia w tym zakresie wspólnego prawa dla wszystkich państw unijnych. Przeciwnie – Unia stawia sobie za cel podejmowanie działań zmierzających do rozkwitu kultur państw członkowskich przy jednoczesnej akceptacji ich narodowej i regionalnej różnorodności¹. Unia pozostawia więc politykę kulturalną w gestii państw członkowskich, zachęcając je jedynie do współpracy oraz uzupełniając ich działania w zakresie m.in. pogłębiania wiedzy oraz upowszechniania kultury i historii narodów europejskich, zachowania i ochrony dziedzictwa kulturowego o znaczeniu europejskim. Pod pojęciem «dziedzictwa kulturowego» rozumie się «zasób rzeczy nieruchomych i ruchomych wraz ze związanymi z nim wartościami duchowymi, zjawiskami

¹ W. Sobczak, *Ochrona dziedzictwa kultury w systemie prawnym Unii Europejskiej*, Środkowoeuropejskie Studia Polityczne 2009, t. 3, s. 115.

historycznymi i obyczajowymi, uznawany za godny ochrony prawnej dla dobra społeczeństwa i jego rozwoju oraz przekazania następnym pokoleniom, z uwagi na zrozumiałe i akceptowane wartości historyczne, patriotyczne religijne, naukowe i artystyczne, mające znaczenie dla tożsamości i ciągłości rozwoju politycznego, społecznego i kulturalnego, dowodzenia prawd i upamiętniania wydarzeń historycznych, kultywowania poczucia piękna i wspólnoty cywilizacyjnej»².

Pozostawienie przez Unię spraw związanych z ochroną kultury narodowej w ramach kompetencji państw członkowskich upoważniało je do podejmowania inicjatyw normatywnych w tym zakresie na własnych zasadach i w ramach własnego systemu legislacyjnego.

W Polsce zapisy o tym, że dziedzictwo kulturowe materialne i niematerialne, krajobraz kulturowy i zabytki są dobrem wspólnym, o które winni dbać wszyscy obywatele kraju odnaleźć można w najważniejszym państwowym akcie prawnym – Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z 1997 r. Artykuł 5 Konstytucji głosi, że Rzeczpospolita Polska strzeże niepodległości i nienaruszalności swojego terytorium, zapewnia wolności i prawa człowieka i obywatela oraz bezpieczeństwo obywateli, a także strzeże dziedzictwa narodowego [podkr. A. L.] i zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju. W kolejnym artykule (6. 1) nastąpiło rozwinięcie myśli i doprecyzowanie obowiązków państwa związanych z dziedzictwem narodowym. Czytamy w nim, że państwo stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury [podkr. A. L.], która jest źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju³.

Podstawowym aktem prawnym, odnoszącym się już wyłącznie do ochrony zabytków i regulującym zasady sprawowania opieki nad nimi jest ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami⁴. W myśl artykułu 3 ustawy zabytkami są nieruchomości lub rzeczy ruchome, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki lub zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną

² J. Pruszyński, *Dziedzictwo kultury Polski. Jego straty i ochrona prawna*, t. 1, Kraków 2001, s. 49-50.

³ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., Dz.U. 1997 nr 78 poz. 483.

⁴ Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, Dz. U. 2003 nr 162 poz. 1568.

wartość historyczną, artystyczną lub naukową. Prawnej ochronie podlegają wszystkie zabytki, bez względu na stan zachowania. Wśród zabytków ruchomych w artykule 6 ustawa wymienia materiały biblioteczne, w rozumieniu ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach⁵.

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami dzieli kompetencje i obowiązki w działaniach przy zabytkach na ochronę i opiekę. Do ochrony zobowiązane są organy administracji rządowej i samorządowej, opieka natomiast należy do obowiązków właścicieli zabytków. W świetle ustawy materiały biblioteczne podlegają opiece, przez którą rozumie się m.in. ich naukowe badanie i dokumentowanie, prowadzenie prac konserwatorskich i restauratorskich, zabezpieczenie i utrzymanie materiałów i ich otoczenia w jak najlepszym stanie, korzystanie w sposób zapewniający trwałe zachowanie ich wartości, popularyzowanie i upowszechnianie wiedzy o ich znaczeniu dla historii i kultury (art. 5). Do finansowania powyższych prac, zgodnie z ustawą, zobowiązane są osoby fizyczne lub jednostki organizacyjne posiadające do nich tytuł prawny.

Biblioteka Uniwersytecka Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach (dalej: Biblioteka, Biblioteka Uniwersytecka) jest właścicielem kilku wartościowych kolekcji, ważnych z kulturowego i kulturotwórczego punktu widzenia. Należą do nich: składająca się z ponad 7 000 druków *Kolekcja XIX-wieczna*, następnie kolekcja książek pochodzących ze zbiorów mającej polskie korzenie amerykańskiej rodziny Morrissey oraz archiwum domowe wybitnego prozaika Emila Zegadłowicza. Zamiarem Biblioteki jest, aby wymienione kolekcje zabezpieczyć, opracować, zdigitalizować oraz udostępnić w Internecie jak najszerszemu gronu czytelników – jako dobra narodowej kultury i nauki. Ponadto Biblioteka wyszła z inicjatywą wirtualnego odtworzenia zachowanego do czasów obecnych, ale rozproszonego w wielu bibliotekach księgozbioru Biblioteki Klasztoru Benedyktynów na Świętym Krzyżu oraz zgromadzenia kolekcji publikacji dotyczących Klasztoru i biblioteki klasztornej i utworzenia z nich tzw. Gabinetu Świętokrzyskiego.

⁵ Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach, Dz.U. 1997 nr 85 poz. 539. Materiałami bibliotecznymi są w szczególności dokumenty zawierające utrwalony wyraz myśli ludzkiej, przeznaczone do rozpowszechniania, niezależne od nośnika fizycznego i sposobu zapisu treści, a zwłaszcza: dokumenty graficzne (piśmiennicze, kartograficzne, ikonograficzne i muzyczne), dźwiękowe, wizualne, audiowizualne i elektroniczne (art. 5).

Każde z tych przedsięwzięć jest niezwykle trudne, nie tylko z merytorycznego i organizacyjnego punktu widzenia, ale także, a może przede wszystkim – finansowego. Podczas gdy dwa pierwsze aspekty z powodzeniem mogą być realizowane siłami Biblioteki, tzn. przez wykwalifikowanych pracowników bibliotecznych – finansowa strona przedsięwzięcia znacznie przerasta możliwości placówki. Na szczęście istnieje szereg państwowych – i nie tylko – programów wspierających rozwój i popularyzację nauki i kultury, z których Biblioteka może korzystać w zakresie ochrony i udostępniania wspomnianych zbiorów-kolekcji. W związku z tym od kilku lat systematycznie aplikuje o pomoc finansową do Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego, przydzielaną w ramach programu *Działalność upowszechniająca naukę* (DUN).

Program *Działalność upowszechniająca naukę* wspiera rozwój nauki polskiej poprzez upowszechnianie, promocję i popularyzację jej wyników oraz utrzymanie zasobów – w tym bibliotecznych – o dużym znaczeniu dla nauki i jej dziedzictwa⁶. Zasady finansowego wspierania powyższych przedsięwzięć reguluje ustawa z dnia 30 kwietnia 2010 r. o zasadach finansowania nauki⁷, a precyzuje rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego (dalej: MNiSW) z dnia 8 września 2016 r. w sprawie szczegółowych kryteriów i trybu przyznawania oraz rozliczania środków finansowych na działalność upowszechniającą naukę⁸.

Podstawą do podejmowania działań przez Bibliotekę Uniwersytecką w Kielcach jest artykuł 25 ustawy z 2010 r. o zasadach finansowania nauki, mówiący że finansowanie to przyznawane jest bibliotekom naukowym, niewchodzącym w skład jednostek naukowych i może ono obejmować utrzymanie unikatowych w skali kraju zasobów bibliotecznych o istotnym znaczeniu dla nauki lub jej dziedzictwa, ich naukowe opracowanie oraz udostępnianie w formie elektronicznej (art. 25, ust. 3).

Zgodnie z zaleceniami procedura ubiegania się o finansowanie działań wspierających naukę rozpoczyna się od składania drogą elektroniczną wniosku, na formularzu stanowiącym załącznik do rozporządzenia MNiSW, do dnia 31 października

⁶ *Działalność upowszechniająca naukę* [online], [dostęp 5.05.2017]. Dostępny w: <http://www.nauka.gov.pl/dzialalnosc-upowszechniajaca-nauke/>.

⁷ Ustawa z dnia 30 kwietnia 2010 r. o zasadach finansowania nauki, Dz. U. 2010 nr 96 poz. 615.

⁸ Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 8 września 2016 r. w sprawie szczegółowych kryteriów i trybu przyznawania oraz rozliczania środków finansowych na działalność upowszechniającą naukę, Dz. U. 2016 poz. 1514.

roku poprzedzającego rok, w którym planuje się realizację zadań (par. 2 ust. 3). Wniosek powinien zawierać opis biblioteki z uwzględnieniem stanu zbiorów, w tym zbiorów specjalnych, ich charakterystykę tematyczną, sposoby udostępniania, stan komputeryzacji. Zasadnicza część wniosku powinna być poświęcona opisowi planowanych zadań, na które biblioteka stara się pozyskać finansowanie – z uwzględnieniem ich nazwy, terminu oraz szczegółowego opisu merytorycznego: celów i planowanych efektów działań, charakterystyki zasobu bibliotecznego przewidzianego do utrzymania, opracowania i elektronicznego udostępniania oraz uzasadnienie potrzeby finansowania ze środków ministerialnych (zał. nr 2).

Składane do MNiSW wnioski podlegają ocenie, której, w myśl tego samego rozporządzenia, dokonuje specjalnie powołany do tego 19-osobowy zespół interdyscyplinarny, w skład którego wchodzi pracownicy nauki – specjaliści w różnych dziedzinach (par. 5, ust. 1). Ocena odbywa się w uwzględnieniu m.in. następujących kryteriów: poziomu naukowego przewidzianych do realizacji zadań oraz ich znaczenia dla rozwoju nauki, dla rozwoju międzynarodowej współpracy w zakresie nauki i techniki oraz możliwości współfinansowania tych zadań z innych źródeł niż środki ministerialne, przewidziane na finansowanie nauki (par. 5 ust. 3). Biblioteka, składając wniosek o finansowanie planowanych zadań (projektów) winna odnieść się do każdego z wymienionych kryteriów, tzn. określić, czy jest w stanie im sprostać, a jeśli tak – w jaki sposób⁹.

Jeśli zespół interdyscyplinarny wyda pozytywną opinię o wniosku, zostaje on przedstawiony ministrowi nauki i szkolnictwa wyższego, który podejmuje ostateczną decyzję o jego finansowaniu. Środki finansowe przyznawane są wnioskodawcy na okres nie dłuższy niż 2 lata (7 ust. 1). Ostatnim krokiem jest podpisanie pomiędzy wnioskodawcą i MNiSW umowy o realizację zadań z zakresu działalności upowszechniającej naukę (par. 8).

Pierwszym projektem, który Biblioteka Uniwersytecka w Kielcach zrealizowała m.in. za fundusze pozyskane z MNiSW na *Działalność upowszechniającą naukę* (DUN) była digitalizacja *Kolekcji XIX-wiecznej*. Na projekt ten Ministerstwo przyznało kwotę 76 078,25 zł brutto. Prace zaplanowano i zrealizowano w latach 2015-2016. Wniosek złożono uzupełniając go, zgodnie z rozporządzeniem, dokumentem określającym sposoby realizowania przez Bibliotekę Uniwersytecką zadań z zakresu upowszechniania

⁹ Informacje od koordynatora projektów w Bibliotece Uniwersyteckiej Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach (dalej w przypisach: BUK), Karoliny Wichy.

nauki. Można w nim przeczytać, że prace naukowo-badawcze polegają m.in. na utrzymaniu i poszerzaniu zasobów bibliotecznych, działalności wydawniczej, tworzeniu baz własnych Biblioteki (katalogów i bibliografii), współtworzeniu ogólnopolskiej bazy NUKAT oraz na organizowaniu konferencji naukowych, spotkań i wykładów z cyklu «Blżej nauki», naukowych warsztatów tematycznych i spotkań naukowych¹⁰.

Kolekcja jest efektem wieloletnich, planowych zabiegów Biblioteki zmierzających do pozyskiwania druków wydanych przed 1901 r., ich zabezpieczenia i udostępniania w celach naukowych i dydaktycznych. Zbiór składa się z 7 185 druków w językach: polskim, rosyjskim, niemieckim, francuskim, angielskim, łacińskim i łotewskim. Pod względem formalnym są to m.in.: biografie, wspomnienia, korespondencja, herbarze, słowniki (językowe i tematyczne), encyklopedie (ogólne i tematyczne), bibliografie, prace dyplomowe, dokumenty prawne. Pod względem tematycznym wydawnictwa te dotyczą historii, politologii, literatury polskiej i literatur obcych, językoznawstwa współczesnego i historycznego, matematyki, biologii, chemii, medycyny, pedagogiki, etnografii, nauk społecznych, filozofii, religii oraz sztuki. Część kolekcji stanowi literatura piękna. Szczególną wartość ma zbiór ksiąg z zakresu nauk ścisłych i humanistycznych, wydanych w pierwszych latach XIX w. oraz niedostępny powszechnie w innych placówkach naukowych zbiór druków oprawnych wydanych w warszawskiej Drukarni Księży Pijarów.

Celem bezpośrednim działań podjętych w ramach tego projektu było zabezpieczenie cennych XIX-wiecznych druków, częściowo ich zdigitalizowanie oraz udostępnienie w sieci. Najcenniejsze ze zdigitalizowanych materiałów wprowadzono do systemu dLibra, przez co stały się dostępne bezpłatnie dla nieograniczonej liczby użytkowników. W ten sposób podniesiono ponadto bezpieczeństwo tych zabytkowych druków, gdyż wersja cyfrowa powoduje, że nie ma konieczności udostępniania ich wersji oryginalnych. Adresatami takiego upowszechniania zbiorów są pracownicy naukowci, dydaktyczni i studenci oraz wszystkie osoby zainteresowane treścią lub formą publikacji¹¹.

¹⁰ BUK, [Zadania BUK z zakresu upowszechniania nauki], 20.09.2016 r., s. nlb.

¹¹ *Digitalizacja Kolekcji XIX-wiecznej. O projekcie* [online], [dostęp 11.05.2017]. Dostępny w: <http://www.buk.ujk.edu.pl/digitalizacja-kolekcji-19w/>.

Zgodnie z rozporządzeniem MNiSW z 2016 r. instytucja, której przydzielono środki na finansowanie działań upowszechniających naukę ma obowiązek złożyć raport roczny – w przypadku gdy środki te przyznano na okres dłuższy niż 20 miesięcy (na załączniku nr 4) oraz raport końcowy, składany w terminie 60 dni od zakończenia realizacji zadań (na załączniku nr 5). W raporcie rocznym biblioteka winna omówić stan zaawansowania prac nad realizacją zadania; raport końcowy powinien zawierać szczegółowe omówienie wykonania zadania, opis osiągniętych celów i uzyskanych efektów, opis sposobu wywiązania się przez bibliotekę (wnioskodawcę) z obowiązku rozpowszechniania informacji o otrzymanym finansowaniu oraz informacje na temat finansowania zadania (ze środków własnych, ministerialnych i innych) (par. 10 ust. 1, 3). Raporty ocenia ten sam zespół, który opiniował wniosek, z uwzględnieniem tych samych kryteriów oraz prawidłowość wydatkowanych środków (par. 12).

Raport sporządzony po zakończeniu projektu *Kolekcja XIX-wieczna* zawierał informacje na temat jego wykonania oraz zgodności z planem określonym w umowie z Ministerstwem. Omówiono oba etapy projektu, z których pierwszy, realizowany w 2015 r. obejmował przygotowanie techniczne i digitalizację, drugi natomiast – wdrożenie i udostępnienie w sieci. W ramach etapu pierwszego wykonano m.in. prace konserwatorskie (dezynfekcję chemiczną i odkwaszenie wybranych druków oprawnych, kwerendę naukową, selekcję materiałów oraz wybór najcenniejszych druków do digitalizacji. W drugim etapie zdigitalizowano i udostępniono w Internecie 259 najcenniejszych druków XIX-wiecznych (50 000 skanów). Dokumenty zostały zapisane do formatu prezentacyjnego i wprowadzone do systemu dLibra <http://dlibra.ujk.edu.pl/dlibra/collectiondescription?dirids=13>. Opisy tych dokumentów wysłano ponadto do katalogu centralnego polskich bibliotek naukowych NUKAT. Zgodnie z zaleceniami opracowano także i udostępniono osobną stronę internetową projektu <http://www.buk.ujk.edu.pl/digitalizacja-kolekcji-19w/>¹².

¹² BUK, Kolekcja XIX-wieczna (Umowa nr 710/P-DUN/2015). Raport z realizacji zadań finansowanych ze środków na działalność upowszechniającą naukę w roku 2015-2016. Kielce, 02.01.2016 r., s. nlb.

Jeszcze podczas trwania prac nad *Kolekcją XIX-wieczną* Biblioteka wystąpiła do MNiSW z wnioskiem o sfinansowanie trzech kolejnych, wspomnianych już projektów, wpisujących się w działalność na rzecz upowszechniania nauki i dziedzictwa kulturowego. Pierwszy z nich to opracowanie i udostępnienie kolekcji druków oprawnych rodziny Morrisey, drugi – wirtualne odtworzenie zachowanego zasobu Biblioteki Klasztoru Benedyktynów na Świętym Krzyżu i utworzenie Gabinetu Świętokrzyskiego, trzeci – opracowanie i udostępnienie wirtualne archiwum domowego Emila Zegadłowicza. Wniosek otrzymał pozytywną opinię i wszystkie jego projekty są w trakcie realizacji. Prace nad dwoma pierwszymi rozpoczęto 1 marca 2016 r., a nad archiwum domowym Zegadłowicza – 1 czerwca 2016 r. Zakończenie wszystkich projektów planowane jest na koniec grudnia 2017 r. Na kolekcję Morriseya Biblioteka otrzymała dofinansowanie w kwocie 132 000 zł (przy ogólnej wartości projektu 151 800 zł), a na projekt związany z biblioteką na Świętym Krzyżu – 102 250 zł (ogólna wartość: 152 358 zł), a na archiwum domowe Zegadłowicza – 135 000 zł (ogólna wartość: 173 250 zł).

Przedmiotem pierwszego z powyższych projektów jest księgozbiór składający się z 10 000 publikacji wydanych w różnych krajach Europy i Ameryki, stanowiący spuściznę po mającej polskie korzenie rodzinie Morrisey. Senior rodu bibliofil Jim Morrisey – w dowód pamięci o kraju pochodzenia swoich przodków – przez wiele lat gromadził publikacje dotyczące Polski i krajów Europy Wschodniej. O księgozbiórze tym – rozproszonym po śmierci właściciela i przechowywanym przez prywatne osoby z kręgów Polonii amerykańskiej – dowiedział się ówczesny rektor Akademii Świętokrzyskiej w Kielcach (dzisiejszego Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach) profesor Adam Massalski podczas swojej wizyty w Los Angeles. Z pomocą konsula Rzeczypospolitej Polskiej odnalazł właścicielkę kolekcji – żonę Jima Morriseya Helen, która, widząc zainteresowanie polskiego środowiska akademickiego księgozbiorem, bez wahania zdecydowała o nieodpłatnym przekazaniu go do Polski. Podpisano stosowne porozumienia i w grudniu 2004 r. biblioteka akademicka w Kielcach stała się właścicielem 270 skrzyń z książkami.

Na księgozbiór składają się m.in. albumy, wydawnictwa naukowe, pamiątniki, wspomnienia emigrantów, wydawnictwa okolicznościowe, opracowania historyków emigracyjnych oraz beletrystyka: tomy poezji w językach polskim i angielskim. Do szczególnie cennych należą pozycje niedostępne w żadnej z bibliotek polskich, np. wspomnienia «białych» rosyjskich emigrantów,

źródła do historii tajnej carskiej policji, źródła do historii polskich terenów wschodnich, opracowania statystyczne oraz kompletne wydawnictwa czasopism emigracyjnych¹³.

Przez ponad 10 lat książki, wstępnie zabezpieczone, czekały na «swoj czas», czyli na moment opracowania i przygotowania ich do udostępnienia społeczności akademickiej – i szerzej – wszystkim zainteresowanym nimi użytkownikom. Dopiero fundusze pozyskane z MNiSW na upowszechnienie nauki i kultury pozwoliły na podjęcie prac, których celem jest utworzenie dla tej kolekcji bazy liczącej 5 000 rekordów bibliograficznych oraz bazy ok. 1 000 rekordów kartoteki haseł wzorcowych typu formalnego i ok. 500 rekordów haseł kartoteki haseł wzorcowych języka haseł przedmiotowych KABA. Pod względem merytorycznym celem projektu jest propagowanie wiedzy o publikacjach dotyczących Polski, jej historii, kultury i literatury przełomu XIX i XX w. – wydanych poza jej granicami. Niebagatelne znaczenie ma fakt, że zabezpieczenie kolekcji przyczyni się do ocalenia unikatowej spuścizny dla przyszłych pokoleń¹⁴.

W momencie sporządzania raportu rocznego (styczeń 2017) prace nad projektem były już mocno zaawansowane. W całości zrealizowano pierwszy etap prac, polegający na zabezpieczeniu technicznym kolekcji, tzn. odkurzeniu książek, podklejeniu, umieszczeniu w oznakowanych kopertach druków luźnych i mocno zniszczonych. Rozpoczęto realizację etapu drugiego, tzn. opracowania i udostępnienia kolekcji: dokonano selekcji zbioru (ze względu na stan techniczny i wartość merytoryczną książek), z 10 000 wybierając 5 000 tytułów do opracowania i udostępnienia. Woluminy te wpisano do księgi inwentarzowej, opieczętowano i okodowano, podstawowe dane wprowadzono do systemu bibliotecznego Aleph, do modułu gromadzenia. Rozpoczęto opracowanie formalne i przedmiotowe książek: do grudnia 2016 r. opracowano 1 108 tytułów, na rok 2017 do opracowania pozostało 3 892 tytuły. Opracowane kompleksowo opisy (rekordy) książek wysyłano do katalogu

¹³ *MARC, Dar od Polonii*, Gazeta Wyborcza [online] z dn. 22.12.2004 r., [dostęp 21.05.2017]. Dostępny w: <http://www.buk.ujk.edu.pl/files/media/ocean2.jpg>.; *PES, Książki zza oceanu*, Gazeta Wyborcza [online] z dn. 26.01.2005, [dostęp 21.05.2017]. Dostępny w: <http://www.buk.ujk.edu.pl/files/media/ocean.jpg>.

¹⁴ *O zadaniu* [online], [dostęp 12.05.2017]. Dostępny w: <http://www.buk.ujk.edu.pl/files/projekty/2016/projekt-2016-Morrissey.pdf>.

centralnego NUKAT – promując je tym samym wśród szerokich kręgów użytkowników. W raporcie do Ministerstwa informowano, że dotychczas na zadanie wydano 70 604,81 zł brutto, w tym z jego środków: 61 395,49 zł brutto¹⁵.

Za nie lada wyzwanie uznać należy następnym z wymienionych projektów: ma on bowiem na celu kwerendę naukową, zidentyfikowanie i rejestrację materiałów składających się na niegdysiejszy księgozbiór Biblioteki Klasztoru Benedyktynów na Świętym Krzyżu, a w chwili obecnej rozproszonych i przechowywanych w polskich bibliotekach.

Klasztor na Świętym Krzyżu – najstarsze sanktuarium chrześcijańskie na ziemiach polskich, od XV w. po dziś dzień otaczane szczególnym kultem – posiadało bibliotekę, której twórcami byli jego gospodarze – zakon benedyktynów. Na jej księgozbiór – oprócz charakterystycznej dla tego typu bibliotek literatury religijnej i teologicznej – składały się dzieła z zakresu filozofii, historii, prawa, medycyny, astronomii, kompendia encyklopedyczne i językowe oraz książki z innych dziedzin wiedzy – często o unikatowym charakterze¹⁶. Zbiory wchodzące w skład Biblioteki charakteryzowały się artystycznymi ilustracjami, zabytkowymi oprawami, zawierały elementy potwierdzające pochodzenie ksiąg, np. odręczne zapisy własnościowe, adnotacje o okolicznościach ich pozyskania, charakterystyczne nalepki grzbietowe i sygnatury oraz znaki proveniencyjne – w tym te najszlachetniejsze – superekslibrisy klasztorne i osobiste niektórych zasłużonych zakonników.

Do najstarszych zabytków, jakie były w posiadaniu Biblioteki świętokrzyskiego opactwa benedyktynów należą m.in. przechowywane dziś w Bibliotece Narodowej w Warszawie: *Rocznik Świętokrzyski dawny* – pergaminowy dokument powstały najprawdopodobniej w Krakowie w I połowie XII w. oraz *Kazania Świętokrzyskie* – najstarszy zabytek prozy polskiej, pochodzący z przełomu XIII i XIV w. Oba rękopisy

¹⁵ BUK, Umowa nr 516/P-DUN/2016. Raport roczny. Zał. nr 4 do Rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 8 września 2016 r. w sprawie szczegółowych kryteriów i trybu przyznawania oraz rozliczania środków finansowych na działalność upowszechniającą naukę – szczegółowy zakres informacji zawartych w raporcie rocznym. Kielce, 02.01.2017 r., s. nlb.

¹⁶ Szerzej zob. J. Gacki, *Benedyktyński Klasztor Świętego Krzyża na Łysej Górze*, Warszawa 1873, s. 155-173; B. Piasecka, A. Dąbrowski, *Biblioteka Klasztoru Benedyktynów na Świętym Krzyżu*, «Świętokrzyskie» 2006, z. 4, s. 13-19.

zostały wpisane na Polską Listę Pamięci Świata UNESCO¹⁷. Ponadto wśród pobenedyktyńskich manuskryptów są jeszcze: rękopis z XIV w., 20 rękopisów z XV w. oraz 2 (w czterech woluminach) z przełomu XV i XVI w. W Bibliotece Uniwersyteckiej w Warszawie zarejestrowano ponad 1 000 starych druków; dalszych kilkadziesiąt odnotowano w innych księżnicach na podstawie katalogów bibliotecznych wydanych po wojnie.

Celem projektu są szerokie działania obejmujące w pierwszym etapie prac kwerendę w innych bibliotekach i rejestrację rozproszonych zbiorów pobenedyktyńskich, w drugim – opracowanie księgozbioru i utworzenie Gabinetu Świętokrzyskiego. Opracowanie księgozbioru będzie polegało na wyodrębnieniu kolekcji świętokrzyskiej, do której wejdą wszelkie materiały treściowo związane z Biblioteką Klasztoru Benedyktynów na Świętym Krzyżu oraz z samym Klasztorem. W ciągu dalszych prac opracowane zostaną dwa katalogi: katalog zbiorów, które posiadała Biblioteka Uniwersytecka oraz katalog zbiorów pobenedyktyńskich zachowanych do czasów współczesnych¹⁸.

Do końca 2016 r. wykonano kwerendę naukową w Bibliotece Uniwersytetu Warszawskiego, w Bibliotece Narodowej, w Bibliotece Czartoryskich w Krakowie i w Bibliotece Zakładu Narodowego im. Ossolińskich, której celem była rejestracja zachowanych woluminów. Ponadto kwerendą objęto Federację Bibliotek Cyfrowych – by sprawdzić, czy – i ewentualnie które – z pobenedyktyńskich ksiąg są już zdigitalizowane. Pozwoliło to na opracowanie wykazu odnalezionych ksiąg, pochodzących z Biblioteki na Świętym Krzyżu, w ilości 100 egzemplarzy. Do prac już wykonanych należy wyselekcjonowanie ze zbiorów Biblioteki Uniwersyteckiej 600 tytułów książek związanych treściowo z Klasztorem na Świętym Krzyżu i jego Biblioteką oraz zakup 300 kolejnych o tej tematyce. Książki te będą się składały na zasoby Gabinetu Świętokrzyskiego. Na potrzeby opracowania technicznego księgozbioru zakupiono 900 sztuk etykiet radiowych i etykiet samoprzylepnych. Do grudnia 2016 r. wydano ogółem 83 580,94 zł brutto, w tym ze środków

¹⁷ *Rocznik Świętokrzyski dawny na Polskiej Liście Pamięci Świata UNESCO* [online], [dostęp 12.05.2017]. Dostępny w: <http://www.bn.org.pl/aktualnosci/1247-rocznik-swietokrzyski-dawny-na-polskiej-liscie-pamieci-swiate-unesco.html>.

¹⁸ *Biblioteka Benedyktynów na Świętym Krzyżu. O projekcie* [online], [dostęp 12.05.2017]. Dostępny w: <http://www.buk.ujk.edu.pl/biblioteka-klasztoru/>.

ministerialnych – 42 444,30 zł brutto. O wszystkich przedsięwzięciach związanych z projektem informuje specjalnie utworzona i opracowana strona internetowa pod adresem <http://www.buk.ujk.edu.pl/biblioteka-klasztoru/>¹⁹.

Docelowo zasób cyfrowy, utworzony w drodze skanowania zachowanych zbiorów zaliczanych do zabytkowej kolekcji Biblioteki Klasztoru Benedyktynów na Świętym Krzyżu będzie liczył 100 pozycji (ok. 10 000 skanów). Ich digitalizacja i udostępnienie w ramach Biblioteki Cyfrowej UJK poszerzy dostęp do najstarszych materiałów stanowiących cenną spuściznę naukową z zakresu humanistyki, medycyny, astronomii i w ten sposób ułatwi korzystanie z nich wielu użytkownikom w kraju i za granicą. Biblioteka Uniwersytecka ma nadzieję, że Gabinet Świętokrzyski – wyposażony w stanowisko komputerowe z dostępem do Internetu – stanie się miejscem pracy dla wielu badaczy: historyków, bibliologów i specjalistów innych nauk²⁰.

Ostatnim projektem związanym z ochroną dóbr kultury, realizowanym obecnie przez Bibliotekę Uniwersytecką są prace nad archiwum domowym jednego z wybitniejszych pisarzy polskich okresu międzywojennego – Emila Zegadłowicza²¹. Celem tego projektu jest zabezpieczenie, naukowe opracowanie i zdigitalizowanie unikatowych materiałów źródłowych i rękopisów, a w efekcie – zachowanie tej wyjątkowej spuścizny dla przyszłych pokoleń.

Archiwum domowe Zegadłowicza znalazło się w Kielcach nieprzypadkowo. Od wielu bowiem lat jego twórczością zajmuje się dr hab. prof. UJK Mirosław Wójcik z Instytutu Filologii Polskiej rodzimej uczelni. W czasie swoich licznych kwerend naukowych zaprzyjaźnił się z córką pisarza Atessą Zegadłowicz-Rudel i wnuczką – Ewą Wegenke. Dzięki ich uprzejmości udało się zorganizować wystawę pamiątek po Emilu Zegadłowiczu w Galerii Akademickiej, w międzyczasie obie panie odwiedziły Kielce. Efektem tych kontaktów była oferta zakupu archiwum domowego pisarza²².

¹⁹ BUK, Umowa nr 516/P-DUN/2016. Raport roczny..., s. nlb.

²⁰ *Biblioteka Benedyktynów na Świętym Krzyżu...*

²¹ O E. Zegadłowiczu zob. m.in. M. Wójcik, *Pan na Gorzeniu. Życie i twórczość Emila Zegadłowicza*, Kielce 2005.

²² Sztandera M., *Akademia Świętokrzyska kupiła największą kolekcję po Emilu Zegadłowiczu*, *Gazeta Wyborcza* [online] z dn. 16.11.2006 r., [dostęp 21.05.2017]. Dostępny w: <http://www.buk.ujk.edu.pl/files/media/zegadlowicz.jpg>.

Zbiór składa się z 19 475 dokumentów. Najwięcej pochodzi z pierwszych czterdziestu lat XX w. Dokumenty dotyczą nie tylko życia osobistego i zawodowego Emila Zegadłowicza, ale również wielu aspektów życia społecznego i kulturalnego w Polsce w okresie międzywojennym. Szczególnie cenne, bo unikatowe, są materiały związane z funkcjonowaniem Ministerstwa Sztuki i Kultury, w którym pisarz pracował w latach 1919–1921 na stanowisku referenta. Skrupulatnie gromadził kopie tworzonej wówczas dokumentacji, którą po odejściu z Ministerstwa zabrał do rodzinnego Gorzenia Górnego. Zakupiony przez Bibliotekę zespół archiwalny jest bardzo interesujący ze względu na to, że może stanowić źródło wiedzy o pierwszych latach organizowania życia naukowego, społecznego i kulturalnego w niepodległej Polsce. Jego wartość dodatkowo podnosi fakt, że są to materiały wytworzone nie tylko przez Emila Zegadłowicza, ale również przez inne ważne osoby żyjące i działające w okresie międzywojennym. Na zasób składają się m.in. materiały biograficzne Emila Zegadłowicza, w tym dokumenty i materiały dotyczące życia pisarza, nauki szkolnej i studiów oraz pracy zawodowej. Są też materiały związane z jego działalnością literacką, wydawniczą, społeczną i kulturalną. Zegadłowicz współpracował z teatrami w Krakowie, Poznaniu, Warszawie, Bydgoszczy, Łodzi i Wilnie oraz z rozgłośniami radiowymi w Poznaniu, Katowicach, Krakowie i redakcjami czasopism literackich i literacko-społecznych, co również jest odzwierciedlone w pozostawionych przez pisarza materiałach. Na uwagę zasługują także dokumenty dotyczące powstania i funkcjonowania Ministerstwa Kultury i Sztuki, działalności Związku Literatów Polskich, Małopolskiego Związku Młodzieży oraz Związku Młodzieży Ludowej. Emil Zegadłowicz był współzałożycielem (wraz z Edwardem Kozikowskim) grupy poetyckiej «Czartak», hołdującej idei regionalizmu – popularnej w wielu kręgach literackich tamtego okresu. Do najciekawszych materiałów należą więc także te dotyczące powstania i działalności grupy.

Osobną kategorię dokumentów stanowią materiały związane z twórczością Zegadłowicza: rękopisy, maszynopisy lub odbitki korektorskie utworów opublikowanych, rękopisy i maszynopisy dzieł pozostających w fazie wstępnej redakcji lub ukończonych i przygotowanych do druku – ale nieopublikowanych za życia pisarza, nieopublikowane prace przekładowe, rękopisy utworów poetyckich na różnym etapie prac redakcyjnych, rękopisy artykułów, prelekcji, odczytów, przemówień oraz audycji radiowych.

Nie mniej wartościowa jest korespondencja Zegadłowicza: zarówno jako adresata listów, jak i ich nadawcy. Wśród tej pierwszej grupy znajdują się listy od rodziny, ludzi nauki, literatów, wydawców, krytyków, tłumaczy, działaczy, przyjaciół, m.in. od: malarza Ludwika Misky'ego, aktorki Stanisławy Wysockiej, od Władysława Broniewskiego, Józefa Birkenmajera, Jerzego Borejszy, Pawła Hulki Laskowskiego, Stefana Jaracza, Juliusza Kleinera, Bolesława Leśmiana, Jana Lorentowicza, Kornela Makuszyńskiego, Józefa Mehoffera, Gustawa Morcinka, Władysława Orkana, Marii Pawlikowskiej-Jasnorzewskiej, Wacława Sieroszewskiego, Ludwika Solkiego, Leopolda Staffa, Kazimierza Tetmajera i Juliana Tuwima. Korespondencja wychodząca to zbiory listów Zegadłowicza do żony Marii, rodziców i kuzynostwa oraz brudnopisy listów do różnych osób i instytucji. Ponadto w kolekcji znajduje się zbiór kart wizytowych znanych osób, materiały o Emilu Zegadłowiczu (m.in. recenzje jego twórczości i wycinki prasowe). Wśród materiałów rodzinnych są m.in. dokumenty należące do ojca pisarza – Tytusa Zegadłowicza i papiery matki – Elżbiety z Kaiszarów, a wśród materiałów obcych – XVIII-wieczne dokumenty z czasów panowania Stanisława Augusta²³.

To tylko część zawartości archiwum domowego; całość robi ogromne wrażenie i stanowi o bogactwie, różnorodności i unikatowości materiału badawczego dla literaturoznawców, kulturoznawców i badaczy życia społecznego w okresie międzywojennym.

Ze względu na ilość i różnorodność materiałów, w pierwszym etapie prac nad kolekcją zostały przeprowadzone konsultacje merytoryczne ze specjalistami literaturoznawcami dotyczące wyboru metodyki opracowania zbiorów, zasad wydzielenia poszczególnych jednostek rękopiśmiennych oraz identyfikacji niektórych dokumentów i osób. Całość archiwalnego zbioru tj. 19 475 kart zostało odkwaszonych w Klinice Papieru Biblioteki Jagiellońskiej w Krakowie. Ponadto wytypowano 28 grup najcenniejszych obiektów, które poddano pracom konserwatorskim w pracowni konserwacji papieru we Wrocławiu. Konieczny okazał się zakup materiałów do konserwacji zbiorów na miejscu, w Bibliotece oraz ich archiwizacji (m.in. taśm wzmacniających i naprawczych, proszku do czyszczenia

²³ *Digitalizacja archiwum domowego Emila Zegadłowicza. O projekcie* [online], [dostęp 12.05.2017]. Dostępny w: <http://www.buk.ujk.edu.pl/zegadlowicz/>.

dokumentów, gумы do usuwania zabrudzeń) oraz materiałów do przechowywania opracowanych archiwaliów (bezkwasowych pudeł, tek, futerałów i obwolot). W następnej kolejności dokonano szczegółowej segregacji materiału i wydzielano poszczególne jednostki rękopiśmienne. Cały zespół archiwaliów został dokładnie przejrzany i usystematyzowany zgodnie z ogólnie przyjętymi w bibliotekach polskich zasadami katalogowego opracowania spuścizn rękopiśmiennych. Do grudnia 2016 r. na prace realizowane w ramach pierwszego etapu Biblioteka wydała 66 419,19 zł brutto, z czego z Ministerstwa pochodziło 45 917,88 zł brutto.

Z prac przewidzianych na drugi etap zdigitalizowano już 1 046 kart (wraz z obróbką graficzną oraz zapisaniem dokumentu do formatu prezentacyjnego) oraz wprowadzono do systemu dLibra opis katalogowy zdigitalizowanych jednostek rękopiśmiennych²⁴. Dalsze prace będą polegały na sporządzeniu opisów katalogowych kolejnych jednostek rękopiśmiennych oraz indeksu alfabetycznego obejmującego nazwiska i pseudonimy osób, nazwy miejscowości i rzeczy występujących w dokumentach. Karty katalogowe zostaną włączone do katalogu zbiorów specjalnych. Do zdigitalizowania pozostało jeszcze 18 34 kart, ich obróbka graficzna, zapisanie do formatu prezentacyjnego oraz wprowadzenie opisów katalogowych do systemu dLibra²⁵.

Podsumowanie

Omówiona powyżej działalność Biblioteki Uniwersyteckiej w Kielcach na rzecz ochrony i upowszechniania dziedzictwa kulturowego jest wielowymiarowa. Po pierwsze – utworzenie *Kolekcji XIX-wiecznej* i *świętokrzyskiej* oraz pozyskanie unikatowych materiałów drukowanych i rękopiśmiennych: kolekcji *Morriseya* i archiwum domowego *Emila Zegadłowicza* – znacznie podniosło prestiż samej Biblioteki. Walory naukowe materiałów oraz ich unikatowość powodują, że w oparciu o nie można prowadzić prace na wielu polach badawczych, a dzięki postaci elektronicznej wzrosła dostępność do tych ważnych zasobów humanistyki. Po drugie – działania te przyczyniają się do zabezpieczenia najcenniejszych materiałów

²⁴ BUK, Umowa nr 516/P-DUN/2016. Raport roczny..., s. nlb.

²⁵ *Digitalizacja archiwum domowego Emila Zegadłowicza. O projekcie* [online], [dostęp 12.05.2017]. Dostępny w: <http://www.buk.ujk.edu.pl/zegadlowicz/>.

stanowiących dziedzictwo nauki i kultury, a w dalszej perspektywie – do zachowania tegoż dziedzictwa dla przyszłych pokoleń.

Ponadto udostępnienie materiałów w Internecie daje możliwość korzystania z nich osobom pochodzącym z małych miast i wsi lub innych miejsc oddalonych od ośrodków akademickich i naukowych. Sprzyja także integracji społecznej zmierzającej do ograniczenia dyskryminacji, wynikającej z braku odpowiedniej infrastruktury badawczo-edukacyjnej, sprzyja stworzeniu szkołom wyższym i ośrodkom naukowo-badawczym o charakterze dydaktycznym warunków szerokiego współdziałania w tworzeniu Europejskiej Przestrzeni Badawczej oraz zwiększeniu potencjału naukowo-badawczego i poprawie jakości kształcenia.

Z technicznego zaś punktu widzenia przeprowadzone prace stanowią prezentację wzorcowego modelu digitalizacji i udostępniania zasobów w oparciu o wolne licencjonowanie treści i otwarte standardy techniczne, zapewniające najwyższy poziom dostępności do zdigitalizowanych materiałów²⁶.

Bibliografia

Biblioteka Benedyktynów na Świętym Krzyżu. O projekcie, [online], [dostęp 12.05.2017]. Dostępny w: <http://www.buk.ujk.edu.pl/biblioteka-klasztoru/>.

Biblioteka Uniwersytecka Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach, [Zadania BUK z zakresu upowszechniania nauki], 20.09.2016 r.

Biblioteka Uniwersytecka Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach, Kolekcja XIX-wieczna (Umowa nr 710/P-DUN/2015). Raport z realizacji zadań finansowanych ze środków na działalność upowszechniającą naukę w roku 2015-2016. Kielce, 02.01.2016 r.

Biblioteka Uniwersytecka Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach, Umowa nr 516/P-DUN/2016. Raport roczny. Zał. nr 4 do Rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 8 września 2016 r. w sprawie szczegółowych kryteriów i trybu przyznawania oraz rozliczania środków finansowych na działalność upowszechniającą naukę – szczegółowy zakres informacji zawartych w raporcie rocznym. Kielce, 02.01.2017 r.

Digitalizacja archiwum domowego Emila Zegadłowicza. O projekcie, [online], [dostęp 11.05.2017]. Dostępny w: <http://www.buk.ujk.edu.pl/zegadlowicz/>.

²⁶ *Digitalizacja archiwum domowego...*

Digitalizacja Kolekcji XIX-wiecznej. O projekcie, [online], [dostęp 11.05.2017]. Dostępny w: <http://www.buk.ujk.edu.pl/digitalizacja-kolekcji-19w/>.

Działalność upowszechniająca naukę, [online], [dostęp 5.05.2017]. Dostępny w: <http://www.nauka.gov.pl/dzialalnosc-upowszechniajaca-nauke/>.

Gacki J., *Benedyktyński Klasztor Świętego Krzyża na Łysej Górze*, Warszawa 1873.

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., Dz.U. 1997 nr 78 poz. 483.

MARC, Dar od Polonii, Gazeta Wyborcza [online] z dn. 22.12.2004 r., [dostęp 21.05.2017]. Dostępny w: <http://www.buk.ujk.edu.pl/files/media/ocean2.jpg>.

O zadaniu [online], [dostęp 12.05.2017]. Dostępny w: <http://www.buk.ujk.edu.pl/files/projekty/2016/projekt-2016-Morrissey.pdf>.

Piasecka B., Dąbrowski A., *Biblioteka Klasztoru Benedyktynów na Świętym Krzyżu*, Świętokrzyskie 2006, z. 4.

Pruszyński J., *Dziedzictwo kultury Polski. Jego straty i ochrona prawna*, t. 1, Kraków 2001.

Rocznik Świętokrzyski dawny na Polskiej Liście Pamięci Świata UNESCO [online], [dostęp 12.05.2017]. Dostępny w: <http://www.bn.org.pl/aktualnosci/1247-rocznik-swietokrzyski-dawny-na-polskiej-liscie-pamieci-swiata-unesco.html>.

Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 8 września 2016 r. w sprawie szczegółowych kryteriów i trybu przyznawania oraz rozliczania środków finansowych na działalność upowszechniającą naukę, Dz.U. 2016 poz. 1514.

Sobczak W., *Ochrona dziedzictwa kultury w systemie prawnym Unii Europejskiej*, Środkowoeuropejskie Studia Polityczne 2009, t. 3.

Sztandera M., *Akademia Świętokrzyska kupiła największą kolekcję po Emilu Zegadłowiczu*. *Gazeta Wyborcza* [online] z dn. 16.11.2006 r., [dostęp 21.05.2017]. Dostępny w: <http://www.buk.ujk.edu.pl/files/media/zegadlowicz.jpg>.

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, Dz.U. 2003 nr 162 poz. 1568.

Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach, Dz.U. 1997 nr 85 poz. 539.

Ustawa z dnia 30 kwietnia 2010 r. o zasadach finansowania nauki, Dz.U. 2010 nr 96 poz. 615.

Wójcik M., *Pan na Gorzeniu. Życie i twórczość Emila Zegadłowicza*, Kielce 2005.

Aleksandra Lubczyńska

Digitalizacja i upowszechnianie wirtualne zbiorów jako forma popularyzacji dziedzictwa kulturowego na przykładzie działalności Biblioteki Uniwersyteckiej w Kielcach

Streszczenie. Niniejszy referat poświęcony jest prawnym aspektom dotyczącym ochrony dziedzictwa kulturowego w Polsce. Omówiono kryteria i tryb przyznawania oraz rozliczania środków finansowych na naukę i kulturę; warunki merytoryczne i formalne, jakie muszą spełniać podmioty ubiegające się o ministerialne dofinansowanie prac w zakresie ochrony dóbr kultury i rozwoju nauki, a w tym kontekście – programy, z których korzysta Biblioteka Uniwersytecka Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach, realizując zadania w zakresie ochrony i digitalizacji swoich najcenniejszych zbiorów. Należą do nich: składająca się z ponad 7 000 pozycji kolekcja druków XIX-wiecznych; kolekcja druków zwartych mającej polskie korzenie rodziny Morrisey z Los Angeles; fragment zachowanych zbiorów Biblioteki Klasztoru Benedyktynów na Świętym Krzyżu oraz archiwum domowe Emila Zegadłowicza. Omówione zostaną cele i etapy każdego realizowanego projektu, jego rezultaty oraz znaczenie, jakie efekt końcowy będzie miał dla Biblioteki, dla regionu i szerzej – dla kultury polskiej.

Słowa kluczowe: Biblioteka Uniwersytecka w Kielcach; Dziedzictwo kulturowe; Dziedzictwo naukowe; Ochrona; Wsparcie finansowe.

Aleksandra Lubczyńska

Digitizing and providing access to special collections as a form of cultural heritage popularization on the example of the University Library in Kielce

Abstract. This paper is devoted to the legal aspects of protection of cultural heritage in Poland. It discusses the criteria and procedures for awarding and settling funds for science and culture; the substantive and formal conditions that must be met by applicants for ministerial co-financing of works in the field of cultural heritage protection and the development of science, and in this context – the programs used by the University Library of Jan Kochanowski University in Kielce, fulfilling the tasks of protecting and digitizing their most precious resources. These include: a collection of over 7 000 items of 19th-century prints; a collection of prints of the Morrisey family from Los Angeles; fragment of the collections of the Benedictine Monastery Library on

the Holy Cross and the home archive of Emil Zegadłowicz. The aims and stages of each project being implemented, its results and significance will be discussed for the Library, for the region and more broadly for Polish culture.

Key words: University Library in Kielce; Cultural heritage; Scientific heritage; Protection; Financial assistance

Александра Любчиньська

Оцифрування й віртуальне представлення рідкісних зібрань як форма популяризації культурної спадщини на прикладі діяльності університетської бібліотеки в Кельце

Анотація. У статті розглядаються правові аспекти охорони культурної спадщини, представлені критерії фінансування і порядок надання та обліку коштів на науку та культуру; умови, які мають бути виконані заявниками для того, щоб претендувати на міністерське фінансування робіт у галузі охорони культурної спадщини й розвитку науки.

У цьому контексті розглянуто програми, які використовує Бібліотека Університету Яна Кохановського в Кельце при організації діяльності щодо захисту й оцифрування найцінніших колекцій. Протягом останніх років робота спрямована на захист, опрацювання і оцифрування найцінніших колекцій, які зберігаються у бібліотеці. До них належать: колекція друкованих праць XIX століття (понад 7000 екземплярів); колекція друкованих праць родини Моррісей з Лос Анжелеса, яка має польське коріння; фрагмент збереженої колекції Монастирської бібліотеки бенедиктинців зі Святого Кшижа; приватний архів письменника Еміля Зегадловича. Крім того, представлено цілі та етапи кожного реалізованого проекту, його результати і головне, значення кінцевого результату для бібліотеки, регіону, і загалом – для польської культури.

Ключові слова: Бібліотека Університету Яна Кохановського в Кельце, культурна спадщина, наукова спадщина, охорона, фінансування.